

BO'LAJAK TARBIIYACHILARNI KASBIY TAYYORLASHNING NAZARIY ASOSLARI

Xudoyberdiyeva Rayhona
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 141- guruh

Annotatsiya

Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim tizimini tubdan modernizatsiya qilish, uni xalqaro talablar darajasiga olib chiqish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tizimi inson kapitalini shakllantirishning boshlang'ich bosqichi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki aynan shu davrda bolaning shaxsiyati, dunyoqarashi, ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalari shakllanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat yurituvchi tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligi yuqori darajada bo'lishi talab etiladi.

Mamlakatimizda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Davlat dasturlari, qonun va qarorlar asosida maktabgacha ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi mustahkamlanmoqda, ta'lim sifati oshirilmoqda hamda pedagog kadrlar tayyorlash tizimi takomillashtirilmoqda. Bu jarayonda bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy jihatdan puxta tayyorlash, ularning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega.

Bo'lajak tarbiyachilarni tayyorlash jarayoni murakkab va ko'p bosqichli jarayon bo'lib, u nafaqat nazariy bilimlarni egallash, balki amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Ayniqsa, pedagogik amaliyot ushbu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, u talabalarni real pedagogik faoliyatga tayyorlashda muhim vosita hisoblanadi. Pedagogik amaliyot davomida talabalar bolalar bilan bevosita ishlash, mashg'ulotlarni tashkil etish, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va ularga to'g'ri yechim topish kabi muhim kasbiy ko'nikmalarni egallaydilar.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, nazariy bilimlar amaliy faoliyat bilan mustahkamlanmaguncha, ularning samaradorligi yetarli darajada bo'lmaydi. Pedagogik amaliyot esa aynan shu bo'shliqni to'ldiradi. U bo'lajak tarbiyachilarga o'z bilimlarini sinovdan o'tkazish, mustaqil faoliyat yuritish va kasbiy mahoratini rivojlantirish imkonini beradi. Shu bois pedagogik amaliyotning mazmuni, shakllari va metodlarini ilmiy asosda takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy tayyorlash bugungi ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim bosqichi inson hayotining eng muhim davri bo'lib, aynan shu davrda bolaning shaxsiyati, dunyoqarashi, axloqiy sifatleri va intellektual salohiyati shakllanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat yurituvchi tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligi yuqori darajada bo'lishi zarur.

Kasbiy tayyorgarlik tushunchasi keng ma'noga ega bo'lib, u shaxsning muayyan kasbni egallash, uni samarali bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalar majmuini o'z ichiga oladi. Bo'lajak tarbiyachilar uchun kasbiy tayyorgarlik faqat nazariy bilimlar bilan cheklanmaydi, balki pedagogik faoliyatni amaliy jihatdan bajarish qobiliyatini ham qamrab oladi.

Bo'lajak tarbiyachining kasbiy tayyorgarligi quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

1. Nazariy tayyorgarlik

Bu komponent pedagogika, psixologiya, metodika va boshqa fanlar bo'yicha bilimlarni egallashni o'z ichiga oladi. Talaba bolalar rivojlanish qonuniyatlari, ta'lim-tarbiya jarayonining mazmuni va metodlarini chuqur o'zlashtirishi lozim.

2. Amaliy tayyorgarlik

Amaliy tayyorgarlik pedagogik amaliyot jarayonida shakllanadi. Talabalar real ta'lim muhitida mashg'ulotlar o'tkazish, bolalar bilan ishlash, tarbiyaviy faoliyatni tashkil etish kabi ko'nikmalarni egallaydilar.

3. Shaxsiy sifatlar va kasbiy fazilatlar

Tarbiyachi uchun mehribonlik, sabr-toqat, mas'uliyat, kommunikativlik kabi sifatlar muhim hisoblanadi. Bu sifatlar bolalar bilan samarali ishlashda katta ahamiyatga ega.

4. Kasbiy kompetensiyalar

Zamonaviy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv muhim o'rin tutadi. Bo'lajak tarbiyachilar quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi kerak:

pedagogik kompetensiya;

kommunikativ kompetensiya;

axborot-kommunikatsion kompetensiya;

ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalar.

Zamonaviy ta'lim tizimining rivojlanishi maktabgacha ta'lim sohasida faoliyat yurituvchi pedagog kadrlar oldiga yangi va yuqori talablarni qo'yimoqda. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim nafaqat bolalarga dastlabki bilim berish, balki ularning shaxsiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlovchi muhim bosqich sifatida qaralmoqda. Shu sababli ushbu tizimda ishlovchi pedagoglar zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, kreativ va innovatsion fikrlaydigan mutaxassislar bo'lishi lozim. Maktabgacha ta'lim tizimida pedagog kadrlar tayyorlashning zamonaviy talablari, avvalo, ta'lim sifatini oshirish bilan bog'liq. Pedagoglar bolalarning yosh va individual xususiyatlarini chuqur bilishi, ularning psixologik rivojlanish bosqichlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil eta olishi zarur. Bu esa pedagogdan nafaqat nazariy bilim, balki amaliy tajriba va pedagogik mahoratni ham talab qiladi.

Zamonaviy talablardan biri – kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishdir. Bugungi kunda pedagogdan faqat bilim berish emas, balki bolalarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish talab etiladi. Shu bois bo'lajak tarbiyachilar quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi zarur:

pedagogik kompetensiya;

kommunikativ kompetensiya;

axborot-kommunikatsion kompetensiya;

ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalar.

Maktabgacha ta'lim tizimida pedagoglarni tayyorlashda innovatsion pedagogik texnologiyalarni bilish va qo'llay olish muhim talab hisoblanadi. Interfaol metodlar, o'yin texnologiyalari, STEAM yondashuvi, muammoli ta'lim kabi metodlar bolalarning qiziqishini oshiradi va ta'lim samaradorligini ta'minlaydi.

Tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari uning professional faoliyatining asosini tashkil etadi. Ushbu kompetensiyalarni shakllantirish esa tizimli, maqsadga yo'naltirilgan va uzluksiz jarayon bo'lib, turli omillar ta'sirida amalga oshadi. Bu jarayonni samarali tashkil etish maktabgacha ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Tarbiyachining kasbiy kompetensiyalarini chuqurlashtirish jarayonida ularning tizimlilik va o'zaro bog'liqlik xususiyati muhim ahamiyat kasb etadi. Ya'ni pedagogik, psixologik, kommunikativ va boshqa kompetensiyalar alohida-alohida emas, balki bir-biri bilan uzviy bog'langan holda namoyon bo'ladi.

Masalan, tarbiyachi bolalar bilan muloqot qilish jarayonida bir vaqtning o'zida psixologik bilimlardan, nutq madaniyatidan va pedagogik mahoratdan foydalanadi.

Kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda amaliy faoliyatga asoslangan o'qitish muhim o'rin tutadi. Bu yondashuv orqali talaba nazariy bilimlarni amaliy vazifalar bilan bog'laydi. Masalan, mashg'ulot ishlanmasini tuzish, dars o'tish, bolalar bilan individual ishlash kabi faoliyatlar orqali kompetensiyalar mustahkamlanadi.

Xulosa

Pedagogik amaliyot jarayonida kasbiy ko'nikma va malakalarni shakllantirish masalasi ham muhim yo'nalish sifatida ko'rib chiqildi. Talabalarda mashg'ulotlarni rejalashtirish, o'tkazish, bolalar bilan samarali muloqot qilish, pedagogik vaziyatlarni hal etish, refleksiya qilish kabi muhim ko'nikmalar shakllanishi aniqlandi.

Shuningdek, ishda pedagogik amaliyot samaradorligini oshirish yo'llari ishlab chiqildi. Jumladan:

nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash;

zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish;

individual yondashuvni qo'llash;

mentorlik va feedback tizimini rivojlantirish;

refleksiya va monitoring tizimini takomillashtirish;

innovatsion muhit yaratish kabi omillar muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagogik amaliyot bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy jihatdan shakllantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. U orqali talabalar nazariy bilimlarini amaliy faoliyatda qo'llash, mustaqil ishlash, ijodiy fikrlash va pedagogik mahoratni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga oid qarorlari.
3. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. – Toshkent, 2018.
4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi me'yoriy hujjatlari.
5. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
6. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
7. Abduqodirov A.A. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2019.